

**Manner-Suomen maaseutuohjelman
luomualan kehittämisen
koordinaatiohanke
vuosille 2015-2017**

Tiivistelmä

Luomualan koordinaatiohankkeessa on tavoitteena lisätä yhteistä puhetta, ymmärrystä ja tekemistä luomusta sekä rakentaa luomualan kehittäjien tuki- ja kumppanuusverkosto, jolla on tiivis yhteys elinkeinon toimijoihin. Hanke tuottaa alueellisten toimijoiden käyttöön yhteisiä viestintäkonsepteja: kampanjoita ja maakuntatiedotusta, joilla lisätään luomun näkyvyyttä ja parannetaan luomuimagoa. Kehittämiskonsepteilla hanke palvelee alueellisia kehittäjiä osaamisen, tiedon, kokemusten ja hyvien käytäntöjen jakamisen kautta. Tarkoitus on toteuttaa fokusryhmätyöskentelyä ja siihen liittyviä teemaseminaareja, antaa välineitä vuoropuheluun elinkeinoelämän kanssa ja tuottaa vuosittain verkostoitumistapahtumia, kuten Luomufoorumi.

1. Hakija

Tietoa hakijasta ja tuensiirtokumppaneista

Pro Luomu ry on luomualan toimijoiden valtakunnallinen yhteistyöjärjestö, joka on perustettu vuoden 2011 alussa. Yhdistyksellä on tällä hetkellä 54 jäsentä, jotka edustavat ruokaketjun toimijoita tuottajasta kauppaan. Lisäksi jäsenenä ovat mm. MTK, Luomuliitto, Helsingin yliopiston Ruralia-Instituutti sekä ProAgria Keskusten Liitto.

Yhdistyksen tarkoituksena on edistää luomualan tavoitteellista kehitystä ja kasvua Suomessa edesauttamalla luomutuotteiden kysynnän ja tarjonnan kohtaamista sekä tunnistamalla ja ratkomalla ketjun keskeisiä ongelmia. Pro Luomu on onnistunut lyhyessä ajassa vakiinnuttamaan toimintaansa sellaisia lisäarvopalveluita, joita ala arvostaa. Tällaisia ovat mm. markkinatiedon seuranta ja arvoketjutyöskentely. Yhdistys on jatkuvassa vuorovaikutuksessa alan keskeisten viranomaistahojen, maa- ja metsätalousministeriön sekä Eviran kanssa. Lisäksi yhdistys on rakentanut kansainvälisiä yhteistyösuhteita luomualan kattojärjestön IFOAM-EU:n kanssa sekä Pohjoismaiden ja Viron luomualan sisärjestöjen kanssa.

Pro Luomu on toteuttanut useita maa- ja metsätalousministeriön rahoittamia ruokaketjuhankkeita, joissa kaikissa keskeisenä tehtävänä on ollut alan kehittämistoiminnan eriasteinen koordinointi. Vuosina 2012-2014 Pro Luomu on toteuttanut mm. seuraavat hankkeet: Luomualan koordinaatiohanke, Luomua lisää – koordinaatiohanke sekä Luomuala läpinäkyväksi –hanke. Tämän lisäksi Pro Luomu toteutti vuosina 2013-2014 Mavin rahoittaman Luomun juuret –viestintähankkeen. Tällä hetkellä Pro Luomulla on käynnissä kaksivuotinen Täsmäluomu-hanke, jonka tavoitteena on parantaa luomun kysynnän ja tarjonnan kohtaamista mm. seuraamalla luomumarkkinoiden kehitystä, kuluttajien ja tuottajien näkemyksiä luomusta sekä laatimalla tuoteryhmäkohtaisia arvioita markkinoiden potentiaalista. Täsmäluomu-hanketta rahoittaa Mavi Ruokaketjun toiminnan edistämiseen varatuista rahoista.

Pro Luomun jäsenmaksujen tuotto vuonna 2014 oli 144 200 euroa. Tilinpäätös osoitti 32 586,96 euroa ylijäämää. Taseen loppusumma oli 229 321,95 euroa, jossa oman pääoman osuus oli 189 018,73 euroa.

Hankkeen muina toteuttajatahoina toimivat tuensiirtokumppanit, joita ovat Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti/Luomuinstituutti, ProAgria Etelä-Suomi sekä EkoCentria.

Luomuinstituutti on Helsingin yliopiston ja Luonnonvarakeskus Luken yhteinen valtakunnallinen asiantuntijaverkosto, joka tukee toiminnallaan kotimaisen luomutuotannon vahvistumista koko ruokaketjussa. Luomuinstituutin päätehtävä on tutkimus. Tutkimus on monitieteistä ja elinkeinolähtöistä, ja sitä tehdään tutkijaverkostossa, jonka jäsenet ovat hallinnollisesti joko Helsingin yliopiston tai Luken henkilöstöä. Sopijaosapuolena on Luomuinstituutin hallintoa hoitava taho, Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti. Luomuinstituutti välittää tietoa tutkimustuloksista tiedeviestinnän, koulutuksen ja kehittämishankkeiden avulla. Luomuinstituutti toimii yhteistoiminnallisesti ja verkostoituneesti. Luomuinstituutilla on koordinaatioyksikkö ja johtaja, jotka vastaavat verkoston asiantuntijoiden hankinnasta hankkeen käyttöön. Luomuinstituuttiverkoston yhteenlaskettu luomuhankevolyyymi vuonna 2014 oli noin 3 milj. euroa.

EkoCentria on Savon ammatti- ja aikuisopiston yhteydessä toimiva yksikkö, joka tarjoaa valtakunnallisesti koulutus- ja asiantuntijapalveluita kestäväen ruokaketjun kehittämiseen. Painopisteinä ovat erityisesti elintarvikehankinnat, kestävien ruokapalvelutoimintojen kehittäminen sekä luomu- ja lähiruoan käytön edistäminen ammattikeittiöissä. EkoCentria on vastannut vuodesta 2002 lähtien Portaat Luomuun -ohjelman toteuttamisesta. Tällä hetkellä EkoCentrialla on käynnissä kaksivuotinen Luomutarjonnan lisääminen ja monipuolistaminen ammattikeittiöissä -hanke, jonka rahoitus tulee maa- ja metsätalousministeriöstä. Hankkeessa parannetaan kysynnän ja tarjonnan kohtaamista järjestämällä ammattikeittiöiden käyttöön sopivien luomutuotteiden tuotekehitysideapajoja. Muita EkoCentrian toteuttamia hankkeita ovat mm. Lähiruokaa ammattikeittiöihin (2013-2014), jossa tuotettiin Lähis-opas Kuntaliiton kanssa yhteistyössä. Lähis-opas on mittava lähi- ja luomutuotteiden hankintoihin ja kilpailutukseen liittyvä paketti. Kestävät hankinnat -hankkeessa (2012-04/2015) tuotettiin hankintaprosessi malleja kahdeksassa pilottikunnassa ja tehtiin Luken (ent. MTT) kanssa yhteistyössä elinkaarilaskentaan liittyvää aineistoa. Lähiruokaviestien aikana (2007-2011) herätettiin valtakunnallisesti keskustelua lähi- ja luomutuotteiden käytön lisäämisestä julkisella sektorilla. EkoCentria oli mukana tekemässä Lähiruokaselvitystä 2012, joka toimi yhtenä tausta-aineistona hallituksen lähi- ja luomuruokaohjelmien valmistelussa. Ympäristöosaava-aineiston (ent. Ympäristöpassi) kehittäminen on aloitettu EkoCentrian toimesta. Nykyisin Syklin hallinnoiman Ympäristöosaava-sivuston aineistoista EkoCentria on tuottanut ruokapalvelu- ja puhtaanapitoalojen aineistot.

ProAgria Etelä-Suomi edustaa alueellista ProAgria Keskusta. Nämä alueelliset ProAgria Keskukset yhdessä ProAgria Keskusten Liiton kanssa muodostavat suomenkielisen maaseudun asiantuntijaorganisaation. ProAgria keskukset ovat osa ProAgria-ryhmää, jossa ovat mukana ruotsinkieliset ProAgria Keskukset, Faba, ProAgria Maatalouden Laskentakeskus Oy, ProAgria Svenska Lantbrukssällskapetens Förbund, Valio Oy Alkutuotanto ja ProAgria Keskusten Liitto.

ProAgria Etelä-Suomen ydinosuamista on maatilojen ja maaseutuyritysten päivittäiseen toimintaan, kehittämiseen ja johtamiseen kuuluvat asiantuntijapalvelut. Luomutuotantoon ja luomuyrittämiseen

liittyvät palvelut ovat merkittävät ProAgria Etelä-Suomessa. Laaja palvelutarjoama takaa luomuun siirtyville, luomua jatkojalostaville ja luomuyritystään kehittäville hyvän tuen menestykselliseen yrittämiseen. Luomuhanketoimintaa koordinoidaan ProAgria Keskusten Liiton ja ProAgria keskusten yhteisellä hankesalkku-toimintatavalla.

ProAgria keskusten välisen sopimuksen mukaan luomuneuvonnan valtakunnallisesta kehittämisestä ja luomuneuvojen verkoston ylläpitämisestä vastaa ProAgria Etelä-Suomen kehityspäällikkö Marja Suutarla.

Hankkeen muita keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat valtakunnalliset lähiruuan ja luonnontuotealan koordinaatiohankkeet, joiden kanssa luomualan koordinaatiohankkeella voi olla alueilla yhteisiä hankekumppaneita. Myös muiden valtakunnallisten teemojen kanssa saattaa olla liittymäpintaa.

Hankeorganisaatio ja vastuuhenkilöt

Pro Luomun toiminnanjohtaja toimii osa-aikaisena projektikoordinaattorina, joka vastaa hankkeen käytännön toteutuksesta ja on hankkeen vastuullinen johtaja. Hän raportoi hankkeen toiminnasta Pro Luomu ry:n hallitukselle sekä hankkeen ohjausryhmälle. Lisäksi hankkeelle tekee työtä osa-aikaisesti Pro Luomun tiedottaja. Molempien työstä aiheutuvat kulut kirjataan hankkeelle aiheuttamisperiaatteen mukaan tuntikirjanpitoon perustuen.

Luomuinstituutin tehtävänä on tuottaa hankkeessa tutkittua tietoa hankkeen toimenpiteisiin sekä linkittää alueellisissa hankkeissa toimivia tutkijoita koordinaatiohankkeeseen. ProAgria Keskusten Liitto linkittää ProAgrian alueelliset hankkeet valtakunnallisiin toimenpiteisiin sekä osallistuu hankkeen toimenpiteistä erityisesti fokusryhmätyöskentelyyn. EkoCentrian roolina on linkittää ammattikeittiösektorilla toimivaa hankeverkostoa valtakunnallisiin toimenpiteisiin ja tuottaa hankkeen käyttöön erityisesti ammattikeittiöosaamista.

Projektiryhmä

Hankkeessa toimii projektiryhmä, joka rakentuu Pro Luomun sekä tuensiirtokumppaneiden edustajista. Projektiryhmä suunnittelee, seuraa ja arvioi hankkeen etenemistä sekä sovittaa yhteen hankkeen toimenpiteitä. Se kokoontuu noin kolme kertaa vuodessa. Projektiryhmän kokoonpano: toiminnanjohtaja/projektin vastuullinen johtaja Marja-Riitta Kottila, Luomuinstituutin johtaja Pirjo Siiskonen, EcoCentrian toiminnanjohtaja Anu Arolaakso ja ProAgria Etelä-Suomen kehityspäällikkö Marja Suutarla.

Ohjausryhmä

Hakija ehdottaa ohjausryhmään nimettäväksi seuraavat henkilöt: Maatalousylitarkastaja Leena Seppä, Maa- ja metsätalousministeriö; Pro Luomun hallituksen puheenjohtaja, valikoimajohtaja Ilkka Alarotu, SOK; johtaja, Luomuinstituutin ohjausryhmän pj., Anu Harkki, LUKE; toiminnanjohtaja Päivi Rönni, MTK-Häme; toimitusjohtaja Juha Nuutila, ProAgria Keskusten Liitto; johtaja Seija Kurunmäki, Elo-säätiö; yksikön johtaja Teemu Hauhia, Maaseutuverkostopalvelut sekä rahoittajan edustaja, Hämeen Ely-keskus.

Valtakunnallisten koordinaatiohankkeiden yhteistyöryhmä

Hankkeen projektikoordinaattori osallistuu muiden valtakunnallisten koordinaatiohankkeiden tapaamisiin, joita maaseutuverkostopalvelut kutsuu koolle noin kaksi kertaa vuodessa.

2. Hankkeen tarve ja tausta

Luomu on yksi ennakkoon valituista valtakunnallisten koordinaatiohankkeiden teemoista. Taustalla on edellisellä hallituskaudella maatalouspolitiikan strategiseksi tavoitteeksi nostettu luomuruuan osuuden kääntäminen vahvaan nousuun. Luomulla on vahva rooli myös alkaneella EU:n uudella ohjelmakaudella. Ala onkin kasvussa. Luomutuotannon pinta-ala on kasvanut tasaisesti viime vuosina. Vuonna 2014 luomuala oli siirtymävaiheen ala mukaan lukien 212 653 hehtaaria. Se on 9,4 prosenttia koko Suomen peltoalasta ja kolme prosenttia suurempi kuin edellisenä vuonna. Myös luomukotieläintuotanto kasvaa. Vuonna 2014 Suomessa oli yhteensä 825 luomukotieläintilaa. Suurin osa tuottaa maitoa tai naudanlihaa. Luomukananmunia tuotti 37 tilaa. Kananmunantuotannosta luomun osuus vuonna 2014 oli 4,4 prosenttia. Korkein luomun osuus on lampaanlihantuotannossa, jossa kaikesta Suomessa tuotetusta lampaanlihasta runsas 22 prosenttia on luomua. Suomen erikoisuus on luomusertifioitu keruuala, joka on maailman suurin, yhteensä noin yhdeksän miljoonaa hehtaaria. Siitä suurin osa on Lapissa. Myydyimmät luomuluonnonmarjat ovat mustikka ja puolukka.

Luomumarkkinat Suomessa ovat vielä toistaiseksi pienet. Luomun osuus kaupan ruokamyynnistä oli vuonna 2014 1,7 prosenttia. Myynti kasvoi vuosina 2011-2012 erittäin nopeasti, mutta talouden laskusuhdanne on hidastanut sitä. Myynti kasvoi vuosina 2013-2014 kuitenkin enemmän kuin päivittäistavarakauppa keskimäärin. Luomumarkkinan arvoksi Suomessa on arvioitu 225 miljoonaa euroa. Vientiin Suomen luomua menee arviolta kymmenellä miljoonalla eurolla. Vienti on suurinta viljatuotteissa. VYR:n luomuviljatyöryhmän mukaan luomuviljasadosta yli 60 prosenttia menee vientiin jalostettuina tuotteina kuten hiutaleina, leipänä ja jauhoina. Luomukaurassa viennin osuus on jopa 80-90 prosenttia.

Luomuala on pieni, mutta monimuotoinen. Sen kehittämistä on tarkasteltava yhtä aikaa sekä tuoteryhmittäin että jakelukanavittain. Yhtäällä luomu on osa pitkää tuotantoketjua, joka perustuu sopimustuotantoon ison, jalostavan teollisuuden kanssa ja jossa luomuelintarvike päätyy kuluttajan ostoskoriin perinteisen päivittäistavarakaupan kautta. Toisaalla luomulle ovat kehittyneet vaihtoehtoiset markkinakanavat, jossa toimitusketju on mahdollisimman lyhyt ja perustuu usein tuottajan ja kuluttajan suoraan kohtaamiseen joko verkossa tai ruokapiirissä. Näiden merkitys ostokanavina voi kasvaa lähitulevaisuudessa. Tällä hetkellä kuluttajat ostavat luomua yleisimmin tavallisesta päivittäistavarakaupasta. Seuraavaksi eniten luomua ostetaan toreilta, erikoiskaupoista tai suoraan luomutiloilta. Nämä ostot eivät näy luomun myyntitilastoissa. Luomun käyttö on selvästi yleisempää kaupungeissa ja eteläisessä Suomessa kuin maaseudulla ja Sisä-Suomessa.

Keväällä 2015 toteutetun luomualan ketjubarometrin mukaan alan toimijat uskovat luomun maltilliseen kasvuun. Keskeisinä kasvun esteinä nähdään luomutuotteen korkea hinta, luomuun liittyvä byrokratia sekä

toisaalta luomun heikko erottuminen tavanomaisesta, suomalaisesta ruuasta sekä toisaalta lähiruusta. Imagon kirkastamiseen, profiilin erilaistamiseen ja luomutietouden lisäämiseen nähdään tarvetta.

Jotta ala kehittyisi ja kasvaisi, tarvitaan luomuketjun toimijoiden saumatonta yhteistyötä keskenään sekä myös alan järjestöjen sekä tutkimus-, koulutus- ja kehittämistahojen kanssa. Aiemmissa koordinaatiohankkeissa on eri tahojen tekemiä toimia koordinoitu kohti yhteisiä tavoitteita toimeenpanosuunnitelmin. Pro Luomu päivitti vuosina 2013-2014 maa- ja metsätalousministeriön rahoittamassa Luomua lisää –hankkeessa luomualan kehittämisen toimeenpanosuunnitelman. Toimeenpanosuunnitelmassa esiteltiin joukko ratkaisuehdotuksia, joiden avulla luomua saadaan yhteisvoimin vietyä eteenpäin. Moniin ehdotuksiin ratkaisun avaimet voivat löytyä alueellisista kehittämis-, koulutus- ja innovaatiohankkeista. Hankkeiden vaikuttavuus paranee, kun tieto kulkee, kokemukset vaihtuvat ja yhteistyö yli organisaatio- ja aluerajojen lisääntyy.

Luomualan kehittämisessä on keskeistä, että kysynnän ja tarjonnan tasapainoa parannetaan, luomuun liittyvä byrokratia saadaan palvelemaan alaa, luomun tuottavuus nousee sekä kuluttaja saadaan arvostamaan luomua enemmän.

Aiempien koordinaatiohankkeiden kokemuksen myötä tunnemme koordinoinnin haasteet. Keskeisiä ongelmia ovat seuraavat asiat: (1) Luomuun liittyvät hankkeet ovat hyvin moninaisia kohdistuen sekä tuotannon, markkinoinnin, yrittäjyyden ja ruokapalvelun kehittämiseen että ympäristön hyvinvoinnin parantamiseen. (2) Hankesuunnitelmat tehdään erillisinä, ne sisältävät monia yksittäisiä toimenpiteitä ja kiireiset hanketoimijat toteuttavat omaa suunnitelmaansa eivätkä ”erityisesti halua tulla koordinoituksi”. Sen vuoksi tämä koordinaatiohanke lähtee siitä, että tässä on tarjolla valmiita konsepteja, joita hanketoimijat voivat jo suunnitteluvaiheessa, tai mikäli suunnitelmissa on joustonvaraa, myöhemminkin integroida omaan hankkeeseensa. Näiden konseptien avulla pyrimme koordinoimaan eri hankkeiden tekemistä samaan suuntaan ja siten lisäämään niiden vaikuttavuutta.

Hyviä ja yhteisiä onnistumisen kokemuksia saimme koordinaatio-hankkeessa järjestystä Luomukiertueesta, joka toteutettiin alueellisten hankkeiden/toimijoiden kanssa 11 paikkakunnalla vuosina 2012 – 2013. Tätä kokemusta hyödynsimme myös ns. kampanjoiden suunnittelussa.

3. Hankkeen tavoitteet ja tulokset

Luomualan koordinaatiohankkeen tehtävänä on palvella alueellisia hankkeita tarjoamalla hankkeiden tarpeiden mukaisia, valmiiksi konseptoituja viestinnällisiä ja toiminnallisia työkaluja sekä edistämällä kehittäjien välistä tiedon ja kokemusten vaihtoa.

Tavoitteet voidaan jakaa viestinnällisiin ja toiminnallisiin tavoitteisiin. Viestinnällisenä tavoitteena on lisätä kehittäjien yhteistä puhetta, ymmärrystä, tekemistä, tietoa ja näkyvyyttä luomusta. Toisena viestinnällisenä tavoitteena on kirkastaa luomun imagoa ruokaketjussa ja maakunnissa. Hankkeen toiminnallisena tavoitteena on rakentaa innostava ja osaava tuki- ja kumppanuusverkosto luomualan kasvulle. Lisäksi tavoitteena on sovittaa yhteen alueellisten hankkeiden toimia ja tuoda esille alueellisia hyviä esimerkkejä.

Koordinaatiorahankkeen toiminnan tuloksena alueellisten hankkeiden keskinäinen yhteistyö on lisääntynyt ja luomuarvoketjun toimijat näkevät hanketoiminnan hyödyllisenä. Kaiken hanketoiminnan lähtökohta on valtioneuvoston periaatepäätöksessä sekä tekeillä olevassa luomualan kehittämissuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden toteutuminen. Lisääntyneen ja yhteisen viestinnän tuloksena yleinen tietoisuus luomusta on lisääntynyt ja arvostus luomutuotantoa ja tuotteita kohtaan on parantunut kehittäjien keskuudessa sekä yleisesti luomuruokaketjussa.

Hanke lisää välillisesti luomutuotannon kasvua, alan elintarvikeyrityksien maaseudulla sekä edistää luomualan tuottavuuden kehittymistä ja markkinoiden kasvua. Koordinoidun hankeyhteistyön myötä myös EU-osarahoitettujen luomualan kehittämistoiminnan tuloksellisuus paranee pitkällä tähtäimellä.

Hankkeen tavoitteiden toteutumista arvioidaan hankkeen päättyessä toteutettavalla ja alueellisille hanketoimijoille lähetettävällä webropol-kyselyllä. Hankkeen lähtötilanteen tietona voidaan käyttää keväällä 2015 toteutettua luomun ketjubarometriä, jossa on selvitetty laajasti luomuketjun toimijoiden sekä alan kehittäjien käsityksiä luomun nykytilanteesta, kasvunäkymistä sekä yhteistyön tilasta. Hankkeen tuloksellisuudesta tehdään lisäksi rahoittajan toimesta ulkopuolinen arviointi, jonka tekemisessä voidaan käyttää vuoden 2015 luomun ketjubarometriä vertailuaineistona.

Hankkeen välillisten tavoitteiden toteutumista voidaan seurata luomun tuotanto- ja markkinatilastoista. Luomun näkyvyydestä mediassa hanke tuottaa analysoitua tietoa ostetun mediaseurannan kautta. Tilaisuuksien ja tapahtumien onnistumisesta kerätään säännöllisesti palautetta osallistujilta. Lisäksi hanke tekee säännöllistä itsearviointia hankkeen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisesta, joista raportoidaan ohjausryhmälle.

4. Toimenpiteet, toteutustapa sekä riskit

Hankkeen toimenpiteet voidaan jakaa kahteen ryhmään: viestintään sekä kehittämistä, yhteistyötä ja verkostoitumista tukeviin toimenpiteisiin. Hanke tuottaa alueellisten toimijoiden käyttöön yhteisiä viestinnällisiä konsepteja, joilla lisätään luomun näkyvyyttä ja kirkastetaan luomuimagoa. Hankkeen tuottamia viestintäkonsepteja ovat eri teemoihin pureutuvat luomukampanjat ja maakuntatiedotus. Lisäksi hanke tukee ja kannustaa alueellisten toimijoiden omaa mediaviestintää sekä soveltuvin osin toteuttaa muuta verkko-, some- ja mediaviestintää. Kehittämiskonsepteilla hanke puolestaan palvelee alueellisia toimijoita osaamisen, kokemusten ja hyvien käytäntöjen jakamisen kautta. Luomualan koordinaatiorahankkeen kehittämiskonsepteja ovat fokusryhmätyöskentely, yhteistyö luomuarvoketjujen kanssa ja luomufoorumi. Näiden lisäksi yhteydenpito verkostossa tapahtuu uutiskirjeiden sekä suljettujen verkkokeskusteluryhmien (esim. Facebook) kautta.

4.1. Yhteiset viestintäkonseptit

Luomukampanjat

Luomukampanjoilla tarkoitetaan tässä viestinnällisiä teemoja, jotka toteutetaan kokonaan tai osittain yhteisen konseptin mukaisesti. Yhtenäisellä konseptilla kytketään hanketoimijat yhteen, toteuttamaan

samansuuntaista viestintää ja siten lisätään toiminnan vaikuttavuutta ja näkyvyyttä. Nämä viestintäkonseptit ovat elementtejä, joita alueelliset hankkeet voivat liittää omiin hankkeisiinsa.

Hanke tuottaa kampanjakonseptin kolmelle eri kohderyhmälle. Niiden sisältö täsmennetään yhdessä aluehankkeiden kanssa Luomufoorumissa ja niiden välillä työskentelevissä työryhmissä, joissa on aluehankkeiden edustajia. Kampanjoiden tavoitteena on aikaansaada keskustelua ja ilmiöitä. Ne voivat ajoittua eri alueilla eri aikoihin, sesonkeihin tai vuodenaikoihin tai ne voi hyödyntää ajallisesti MMM:n luomun menekinedistämiskampanjaa. Konseptit sisältävät tapahtumia sekä viestinnällisiä elementtejä, jotka lisäävät tapahtumien näkyvyyttä ja vaikuttavuutta sekä pureutuvat luomun imagon kirkastamiseen. Kampanjoiden perustaksi kootaan luomun faktatieto siitä, mitä tutkimus sanoo luomutuotteiden kulutuksen ja tuotannon eduista. Viestinnän suunnittelussa käytetään viestintäammattilaisten apua ja hyödynnetään jo tehtyä luomuviestintää ja Luomua.Ilman muuta-slogania.

Hankkeen tuottamaan kampanjakonseptointiin kuuluvat viestinnällisen konseptin suunnittelu, mahdollisten valtakunnallisten yhteistyökumppaneiden sopimiset, yleisilmeen suunnittelu, viestintäsuunnitelma (ml. sometyökalut), aineiston tai painokelpoisen aineiston tuottaminen sekä tukiviestintä. Varsinainen kampanjatoteutus on alueellisten hankkeiden vastuulla. Kampanjan kohdistetaan seuraaville kohderyhmille:

Kuluttajat:

Tavoitteena on kirkastaa luomuimagoa, lisätä luomutietämystä ja luomutuotteiden kysyntää. Toteutukseen kuuluu kuluttajille suunnatun luomuviestin (luomutarinan) kiteyttäminen ja sen pohjalta viestinnän ja sen aineiston suunnittelu. Media- ja verkkoviestinnän lisäksi kampanjaan voi kuulua esimerkiksi jo testattujen viestintäkonseptien laajentaminen, kuten Suomen luonnonpäivän avoimet luomutilat -tapahtuma. Konseptiin voi kuulua myös elementtejä, joilla luomua voidaan nostaa esiin erilaisissa alueellisissa tai laajemmissa myyntitapahtumissa.

Ammattikeittiöt:

Ammattikeittiöt kokevat ongelmaksi luomuraaka-aineiden saatavuuden. Kampanjalla tulisi pyrkiä ratkaisemaan tätä ongelmaa, mutta myös muuttamaan asenteita ja herättämään uusien ammattikeittiöiden kiinnostusta luomua kohtaan. Toteutukseen voisivat kuulua esimerkiksi Luomuruokatreffit, joissa keittiöiden edustajat ja tavarantoimittajat voivat verkostoitua saatavuuden helpottamiseksi. Treffeille tuotteista valmistetaan maistiaisja, jotta tuotteiden toimivuus myös käytännössä tulee testattua. Reseptit voidaan koota EkoCentrian ylläpitämään Ekoruokakoneeseen, joka laskee aterialle myös hinnan. Reseptien laatimisessa alueella jo toimivat Portaat Luomuun – keittiöt voinevat olla mukana. Kampanjan tulisi tavoittaa koko ammattikeittiön henkilöstö tarjoamalla tietoisuutta ja ammattikeittiöihin (miksi luomua, ja mitä se maksaa), organisoimalla seminaarimatkoja ja/tai tutustumista luomutuotantoon.

Viljelijät:

Tavoitteena on nostaa esille luomualkutuotannon kehittymistä, mahdollisuuksia parantaa luomun tuottavuutta ja motivoida siirtymään luomuun. Toteutukseen voi kuulua ”maakunnan

tuottavimman” luomuviljelijän julkistaminen, viljelijätarinoita luomutuotannon kannattavuudesta ja tuloksista, pellonpiennarpäiviä, luomutuotannon sato- ja tuotoskilpailuita sekä tila- ja havaintokokeiden tuloksista tiedottamista. Luomun hyvien käytäntöjen ja byrokratiaa helpottavia ratkaisujen esille nostamisen tavoitteena on oikaista negatiivisia ennakkoluuloja ja vähentää byrokratiapelkoa.

Kampanjatoteutus voi tapahtua myös pelkästään sosiaalisessa mediassa (esim. haasteena, vetoamuksena, sitoumuksena tai kilpailuna), jollin kampanjoita voidaan toteuttaa hankekaudella useampiakin. Kampanjasuunnittelussa tuensiirtokumppanit tuovat parhaan asiantuntemuksensa kampanjakonseptiin ja sitouttavat oman verkostonsa kampanjan toteuttamiseen

Luomu maakunnissa -tiedotus

Maakunnan luomualan nykytilannetta ja tulevaisuudennäkymiä luotaavalla tiedotuksella tehdään luomualaa näkyväksi maakunnissa. Koordinaatiohanke ohjeistaa hanketoimijat laatimaan Luomu Suomessa -koosteen tapaisen tiiviin maakunnallisen tilastokatsauksen. Katsauksessa kuvataan alueellisen luomutuotannon tilannetta ja pohditaan myös esimerkiksi sitä, mitkä tuotannonalat ovat luomuna vahvoilla tai heikoilla, miten paljon luomua käytetään ammattikeittiöissä ja miten tilanteen arvioidaan kehittyvän lähivuosina. Maakuntakatsaukset täydentävät Pro Luomun kokoamaa Luomu Suomessa -koostetta, ja niiden valmistuminen uutisoidaan aina myös Pro Luomun verkkosivuilla.

Koordinaatiohanke avustaa alueellisia toimijoita maakunnallisten katsausten mediaviestinnässä, joka suunnataan ko. alueelle. Katsausten mediaviestintä voidaan hoitaa joko lähettämällä asiasta tiedote tai pitämällä tiedotustilaisuus, aina aluetoimijoiden resurssien mukaan. Median huomiota voidaan houkuttaa myös palkitsemalla samassa yhteydessä jokin maakunnallisesti esimerkillinen luomutoimija tai merkittävä luomuteko. Samalla esitetään, että kukin maakunta haastaisi aina toisen maakunnan luomun kannalta mielenkiintoisessa teemassa. Haastekampanjan idea ei ole kilpailuttaa tai arvottaa eri alueita keskenään luomualan kasvutavoitteiden saavuttamisessa tai niiden edistämisessä, vaan nostaa esille kunkin alueen erikoisuuksia tai onnistumisia luomun näkökulmasta. Haaste luo leikkimielistä kilpailuhenkeä eri maakuntien välille.

Muu tiedotus

Koordinaatiohanke käyttää hanketoimijoille suunnatussa ”sisäisessä” viestinnässä ensisijaisesti suljettua Facebook-ryhmää. Lisäksi kaikki hanketoimijat liitetään Pro Luomun sidosryhmä uutiskirjeen jakeluun ja tiedotuksessa hyödynnetään maaseutuverkostopalveluiden maaseutu.fi -sivustoa.

Sekä hanketoimijoita että suurta yleisöä palvelee Luomu.fi-sivustolle luotava ”luomuhankesalkku”. Siihen kootaan tiedot alueellisista luomuhankkeista yhteystietoineen.

Lisäksi koordinaatiohanke ohjaa ja kannustaa alueellisia hankkeita viestimään alueelliselle medialle hankkeiden tuloksista ja muista niissä esiin nousevista, yleisesti kiinnostavista asioista ja aiheista.

Viestintätuki on käytännössä mahdollisten aiheiden läpikäyntiä, avustamista esim. tiedotteiden tai yliöiden

laatimisessa ja tarvittaessa apua myös tiedotteiden mediajakelussa, jos hanketoimijalla ei ole käytettävissään siihen tarvittavaa järjestelmää.

Kampanja teemojen lisäksi koordinaatiohanke seuloo alueilta nousevista aiheista valtakunnallisesti kiinnostavia aiheita, joista se laatii mediatiedotteita myös koko maan kattavaan jakeluun. Lisäksi hankkeissa esiin nousevista, yleisesti kiinnostavista aiheista tehdään artikkeleja Pro Luomun omille nettisivuille (proluomu.fi ja luomuailmanmuuta.fi) tai luomu.fi-sivustolle sen mukaan, mikä on aiheen kohderyhmä.

Sosiaalisen median kanavista koordinaatiohankkeen viestinnässä käytetään ensisijaisesti Facebookia ja Twitteriä.

Hankkeessa tuotettua ja kerättyä tietoa levitetään myös kaikkien mukana olevien toteuttajatahojen omissa tiedotuskanavissa.

4.2. Yhteiset kehittämiskonseptit

Fokusryhmätyöskentely

Hanke toteuttaa EIP Agri-toiminnasta räätälöidyn fokusryhmätyöskentelyn alueellisten hanketoimijoiden yhteisistä tarpeista nousseista kahdesta keskeisestä kehittämisteemasta tai -ongelmasta. Ryhmä kerää ja yhdistää hyviä käytäntöjä ja tutkittua tietoa sekä kokoaa yhteen tietyn teeman parhaat asiantuntijat (tutkijat, neuvojat, viljelijät, yrittäjät). Ryhmä työskentelee rajatun ajan (max 6 kk) tietyn konseptin mukaisesti yhteisen tieto-aidon lisäämiseksi ja/tai havaitun ongelman ratkaisemiseksi. Ryhmä voi tarvittaessa teettää pienimuotoisia selvityksiä sekä kutsua mukaan myös kansainvälisiä asiantuntijoita. Ryhmä tuottaa työskentelystään kehittämistä ja käytännön toimintaa hyödyntäviä ehdotuksia, joista voi syntyä uutta luomuliiketoimintaa, tutkimustarpeita, aiheita uusiksi innovaatiohankkeiksi tai muiksi hankeideoiksi. Tulokset julkistetaan teemaseminaareissa, jotka ovat seurattavissa myös verkossa. Fokusryhmien aiheina voivat olla esim. luomunormit, luomusiementuotanto, luomun tuottavuus, luomutuotteiden hintakilpailukyky tai luomun tuotteistus.

Luomuinstituutin koordinaatioyksikkö linkittää tutkijat ja ProAgria Etelä-Suomi ProAgria luomuasiantuntijat osallistumaan fokusryhmätyöskentelyyn sekä seminaarien toteuttamiseen. Silloin kun teeman painopiste on alkutuotannossa, vastuu fokusryhmätyöskentelyn järjestelyistä ja vetovastuusta on ProAgria Etelä-Suomella, muilta osin ProLuomu.

Vuorovaikutus luomuarvoketjujen kanssa sekä luomukeruuotteiden arvoketjuryhmän perustaminen

Alueellisten hankkeiden tehtävänä on ratkaista elinkeinon toimijoiden tarpeita laadukkaan luomutuotannon aikaansaamiseksi ja hyvien tuotteiden kehittämiseksi. Siksi vuorovaikutus ketjun toimijoiden ja hankkeiden välillä tulisi olla tiivistä. Pro Luomu on koonnut tuoteryhmäkohtaiset arvoketjutyöryhmät maidolle, lihalle, kasviksille sekä Horeca-sektorille. Kussakin arvoketjuryhmässä on edustettuina kaikki ketjun keskeiset toimijat: viljelijät, valmistajat, kauppa (ml. tukkukauppa) sekä

neuvonta ja tutkimus. Pro Luomun omien arvoketjuryhmien lisäksi vilja-alan yhteistyöryhmän yhteydessä toimii luomuviljatyöryhmä. Ryhmissä ennakoidaan volyymituotteiden kysyntäpotentiaalia ja seurataan potentiaalinen toteutumista sekä tuotannon kehittymistä.

Koordinaatiohanke yhdistää alueellisia hankkeita ja arvoketjuryhmien toimintaa. Arvoketjuryhmissä tutkimuksen ja neuvonnan edustajat sekä alueelliset hanketoimijat voivat esitellä tuloksiaan, saada palautetta ja kuulla akuuteista kehittämistarpeista. Toisaalta alueelliset hankkeet voivat tuoda arvoketjuille arvokasta tietoa kentän ongelmista, joihin arvoketjun toimijat voivat yhteistyön kautta löytää nopeitakin ratkaisuja. Työryhmät kokoontuvat muutaman kerran vuodessa. Luomuinstituutin koordinaatioyksikön tehtävänä on vähintään vuosittain koota kunkin arvoketjutyöryhmän alaan liittyvä tutkimustieto.

Jo toiminnassa olevien arvoketjuryhmien lisäksi hanke perustaa luomukeruuotteiden arvoketjuryhmän. Luomukeruuola on Suomessa maailman suurin ja suomalaisille luomuluonnontuotteille on kasvavaa kysyntää vientimarkkinoilla. Luonnontuotealan teollisuusmittakaavaisen toiminnan haasteet ovat etenkin raaka-aineiden tarjonnassa ja hankinnassa. Sen kehittämiseksi tarvitaan yritys yhteistyötä, johon arvoketjutyöllä tähdätään. Luomuluonnontuotteiden arvoketjuryhmän työskentelyssä tehdään tiivistä yhteistyötä luonnontuotteiden koordinaatiohankkeen, Suomen 4H:n sekä mahdollisten muiden alan yhdistysten kanssa.

Luomufoorumi

Koordinaatiohanke järjestää vuosittain toteutettavan kaksipäiväisen Luomufoorumin, jossa päivitetään luomualan tilanne tuotannon, markkinan ja tuottavuuden kehittymisestä, tutkimustuloksista ja vahvistetaan kehittäjien verkostoa sekä osaamista. Aamupäivällä keskitytään tilannekatsaukseen ja sen kohderyhmänä ovat erityisesti luomun kehittäjät, alan järjestöt (MTK, ETL) ja viranomaiset (EVIRA, ELY-keskukset, MMM sekä muut keskeiset sidosryhmät). Tutkimusosion esittelystä vastaa Luomuinstituutin koordinaatioyksikkö. Iltapäivä ja foorumin toinen päivä on tarkoitettu pelkästään kehittäjille. Tällöin vaihdetaan ajatuksia ja sparrataan kehittämistoimintaa kohti asetettuja tavoitteita sekä jalkautetaan koordinaatiohankkeen konsepteja käytäntöön. Lisäksi foorumiin voidaan sisällyttää ajankohtaisia koulutuksia, esim. somesta, luomulainsäädännöstä sekä julkisista hankinnoista luomun näkökulmasta. Koulutusten järjestämisessä voidaan tarvittaessa tehdä yhteistyötä myös lähiruuan koordinaatiohankkeen kanssa silloin, kun kohderyhmä ja/tai asiat ovat yhteisiä.

Vuonna 2015 luomufoorumi toteutetaan luomukehittäjien yksipäiväisenä työpajana 20.8.

4.3. Toteutukseen liittyvät riskit

Hankkeen toteutuksen kannalta merkittävin riski on toimenpiteiden osuvuus alueellisiin hankkeisiin. Tätä riskiä voidaan lieventää sillä, että toimenpiteiden suunnittelu tapahtuu tiiviissä vuorovaikutuksessa alueellisten hanketoimijoiden kanssa. Ensimmäisen luomufoorumin toteuttaminen jo elokuussa, jolloin hankkeista ainakin osa on vielä suunnitteluvaiheessa, luo koordinaatiohankkeen toteuttamiselle hyvän pohjan. Tuensiirtokumppaneilla on omien verkostojensa kautta myös merkittävä rooli osuvuuden parantamisessa. Lisäksi rahoittajat voivat edesauttaa yhteyksien rakentumista valtakunnallisen koordinaatiohankkeen ja alueellisten hankkeiden välille.

Toinen merkittävä riski hankkeen sujuvalle käynnistymiselle liittyy asenteisiin ja ennakkoluuloihin, joita alueellisilla hanketoimijoilla on valtakunnallista koordinoitua kohtaan. Hankkeen onnistumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että jo alkuvaiheessa koordinaatiohanke pystyy luomaan avoimen ja luottamuksellisen ilmapiirin valtakunnallisten ja alueellisten hanketoimijoiden välille. Verkostossa toimitaan tasavertaisina kumppaneina, jossa verkoston koordinaattorilla on enemmän tiedottajan kuin johtajan rooli. Onnistunut koordinointi perustuu usein vankkaan asiantuntijuuteen.

5. Liittymäkohdat ohjelmaan ja muihin hankkeisiin

Luomualan koordinaatiohanke tukee sekä kansallisia että EU:n strategisia tavoitteita kestävästä kasvusta. Luomualan kasvulle on asetettu vuoteen 2020 ulottuvat tavoitteet, jotka on hyväksytty valtioneuvoston periaatepäätöksessä 16.5.2013. Tavoitteina ovat luomutuotannon määrän lisääminen, kotimaisten luomuelintarvikkeiden valikoiman monipuolistaminen sekä luomuruuan saatavuuden parantaminen kaupan ja ammattikeittiöiden kautta. Pro Luomu on käynnistänyt keväällä luomualan kehitysohjelman laatimisen vuoteen 2020, jolla täydennetään valtioneuvoston periaatepäätöstä ja maaseutuohjelman tavoitteita.

Luomu on merkittävässä asemassa käynnistyneellä EU:n ohjelmakaudella 2014-2020. Manner-Suomen maaseutuohjelmassa luomutuotannon sitoumuksiin on osoitettu kaksinkertaiset määrärahat edelliseen kauteen verrattuna. Kaikkien ELY-keskusten alueellisiin maaseutus suunnitelmiin on kirjattu luomulle kehittämistavoitteita. Pinta-alan kasvutavoitteet vaihtelevat 10 prosentista 30 prosenttiin. Manner-Suomen maaseutuohjelmalla on tärkeä rooli myös luomuelintarvikkeiden tarjonnan monipuolistamisessa. Yritys- ja hanketuilla mahdollistetaan erityisesti pienten luomuvälistäjien kasvu ja kehittyminen.

Julkisen sektorin ruokapalveluilla on hankintapäätöstensä kautta suora vaikutus luomuruuan saatavuuteen ja siten myös luomuruuan kysyntään. Kesällä 2013 hyväksytyt valtioneuvoston periaatepäätökset (Vähemmästä viisaammin sekä Kestävien ympäristö- ja energiaratkaisujen edistäminen julkisissa hankinnoissa) sitouttavat valtioita ja kuntia edistämään merkittävästi energia-, ympäristö- ja cleantech-ratkaisuja. Päätösten tavoitteena on, että julkisissa keittiöissä tarjotusta ruuasta 20 % on luomua vuoteen 2020 mennessä.

Päättäneellä rahastokaudella 2007-2013 kaikissa ELY-keskuksissa oli rahoitettu hankkeita, joissa kehitettiin luomusektoria koulutuksen, neuvonnan sekä tiedotuksen keinoin. Luomu oli eri tavoin mukana yli 300 hankkeessa. Uudella ohjelmakaudella on odotettavissa, että luomuun liittyviä hankkeita on alueilla käynnissä edelleen paljon. Pääosa hankkeiden rahoituksesta tulee maaseuturahoituksesta, mutta joillakin alueilla myös muiden EU:n rahoitusinstrumenttien (EAKR, ESR) kautta. Lisäksi luomu on ollut painopisteenä ruokaketjun kehittämishankkehauissa useampana vuotena ja tätä kautta rahoitettuja, valtakunnallisesti toteutettavia luomuhankkeita on tällä hetkellä käynnissä yhdeksän. Koordinaatiohankkeen tehtävänä on lisätä hankkeiden keskinäistä vuoropuhelua sekä auttaa ja motivoida kehittäjiä saavuttamaan luomualan kasvutavoitteet.

6. Toiminta-alue, kohderyhmät ja hyödynsaajat

Luomualan koordinaatiohanke on valtakunnallinen. Sen kohderyhmänä ovat alueellisten ja valtakunnallisten hankkeiden toteuttajat, joiden hankkeissa tavoitteena on kokonaan tai osittain luomualan kehittäminen. Tällaisia hankkeita voivat olla erilaiset maatalouden koulutus- ja tiedonvälityshankkeet sekä lähiruokatuotannon kehittämishankkeet, joissa edistetään tuottajan ja kuluttajan kohtaamista sekä lähi- ja luomuruuan käytön lisääntymistä ammattikeittiöissä.

Oletusarvona on, että luomuun liittyviä hanketoteuttajia ovat ProAgriat, ammattikorkeakoulut ja toisen asteen oppilaitokset luonnonvara-, matkailu- ja ravintola-alalta sekä Luomuinstituuttiin kuuluvista toimijoista Ruralia-Instituutti ja Luonnonvarakeskuksen yksiköt. Muita mahdollisia tahoja voivat olla MTK-liitot, Luomuliitto, Satafood, Pyhäjärvisäätiö sekä Ekocentria.

Hyödynsaajana on suomalainen luomuelintarvikeketju (viljelijät, valmistajat, ammattikeittiö, kauppa ja kuluttajat) sekä suomalainen veronmaksaja, joka hyötyy siitä, että julkisia varoja käytetään tehokkaasti ja tuloksellisesti.

7. Hankkeen aikataulu

Hankkeen toteutusaika 22.6.2015-31.12.2017.

8. Toiminnan jatkuminen hankkeen päättymisen jälkeen

Hankkeen keskeisenä tehtävänä on lisätä yhteistä puhetta ja tekemistä luomusta. Hankkeen päätyttyä luomualan kehittämisessä on avoin ja innostunut ilmapiiri, jonka myötä vuorovaikutus kehittäjien ja luomuarvoketjun toimijoiden välillä on tiivistä. Hyvät käytännöt ja tulokset ovat kootusti saatavilla luomu.fi-sivustolta. EU-ohjelmakauden jälkipuoliskolla toteutettava kehittämistoiminta jatkaa siitä, mihin päättyneissä hankkeissa on jääty.

Luomualan koordinaatiohankkeen tuloksellisuudesta tehdään arviointi rahoittajan toimesta, jonka perusteella päätetään siitä onko koordinaatiolle tarvetta myös jatkossa.

9. Tiedottaminen

Koko koordinaatiohankkeen toteutus rakentuu viestintään ja vuorovaikutukseen. Keskeisinä välineinä ovat tapahtumat sekä median hyödyntäminen luomun alueellisen ja valtakunnallisen näkyvyyden lisäämiseksi, uutiskirjeet, nettisivut sekä eri sosiaalisen median kanavat (Facebook, Twitter).

Lisäksi koordinaatiohanke tuottaa alueellisten hankkeiden tuloksista soveltuvien osien artikkeleja Pro Luomun ylläpitämille nettisivuille (proluomu.fi, luomuilmanuuta.fi) sekä alan yhteiselle luomu.fi-sivustolle. Lisäksi tietoa välitetään myös kaikkien mukana olevien toteuttajatahojen omissa tiedotuskanavissa.

Hankkeiden välisen viestinnän ensisijainen kanava on suljettu Facebook-ryhmä, minkä lisäksi tietoa eri hankkeiden tuloksista ja aiheista välitetään Pro Luomun uutiskirjeen välityksellä.

Lisäksi hanke hyödyntää maaseutuverkostopalveluiden tarjoamaa viestintäyhteistyötä mm. maaseutu.fi-sivustoa.

10. Hankkeen kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma

Palkat		167419
Pro Luomun projektikoordinaattori	78070	
Pro Luomun tiedottaja	61136	
Luomuninstituutin projektihenkilöt	10573	
Ekocentrian projektihenkilö	8820	
ProAgria Keskusten Liiton projektihenkilö	8820	
Palkkiot		4500
- fokusryhmien asiantuntijat		
- suunnitteluryhmien jäsenten ja asiantuntijoiden palkkiot		
Vuokrat		10000
- fokusryhmätyöpajat + seminaarit		
- luomufoorumi		
Ostopalvelut		71000
- kampanjasuunnittelu, materiaalit		
- Toimenpiteiden tausta- ja seurantaselvitykset		
- fokusryhmäselvitykset		
- luomufoorumin luennoitsijat, kouluttajat, fasilitaattorit		
- luonnontuotearvoketjun asiantuntijat		
Muut välittömät kustannukset		
- tiedotuskulut		6900
- ryhmien jäsenten ja asiantuntijoiden matkakulut		
Välilliset kustannukset (flat rate 24 %)		40181
<hr/>		
Kokonaiskustannukset yhteensä		300000